

hromír Novotný

ZVLÁŠTNÍ VYDÁNÍ

XX

24. září 1971

"Žádné vedení strany ani strana celá, ani vláda, ba ani žijící generace národa se nemůže vzdát svrchovanosti národa na správu své země ve prospěch někoho jiného..... Náš lid neuzná nikdy to, co se stalo, nesmíří se s tím, byť by denně musel zvedat ruce pro děkované rezoluce a dopisy za tu "bratrskou pomoc". Kdo si myslí opak, žije v iluzích".

Josef SMRKOVSKÝ ve Vie Nuove
16. září 1971

FAKTA

PŘIPOMÍNKY

UDÁLOSTI

Politický měsíčník

Vydavatelská samoslužba v nákladu, který si určují sami čtenáři podle toho, kolikrát tento měsíčník sami rozmnoží. Tajemníci přicházejí a odcházejí, ale fakta zůstávají fakty, i kdyby se k nim přijalo třeba sto usnesení nebo "poučení".

ROZHOVOR JOSEFA SMRKOVSKÉHO S TÝDENÍKEM VIE NUOVE

Rozhovor, který otiskujeme, nepotřebuje komentář, snad jen několik poznámek. Otiskl jej 16.9.1971 vlivný italský komunistický týdeník VIE NUOVE. Jeho šéfredaktor Davide Lajola, slavný partyzánský velitel z poslední války, člen ÚV italské KS a poslanec italského parlamentu v úvodu k rozhovoru znovu potvrdil odmítavé stanovisko italských komunistů k okupaci a "normalizaci" Československa. Zdůraznil také zásluhy Josefa Smrkovského v protifašistickém odboji.

Dějiny československé politiky neznají mnoho příkladů, kdy by vystoupil proti zhoubným poměrům tak statečně činitel opravdu významný a žijící přítomdoma a vystavený tedy případným represím. Josef Smrkovský, jeden z mužů r.1968 poskytl důkaz, že čin není nikdy zbytečný a odpověděl tak nepřímě všem, kteří v beznaději kapitulují před okupací a znásilňování práva. Neméně významný je i mezinárodní dosah tohoto vystoupení. Zdá se, že konference v Evropě se přece jen bude konat a může přinést řadu pozitivních změn i pro nás. Na těchto změnách se však můžeme podílet jen tehdy, nebude-li hlas Československa pouze hlasem Husáka, Bilaka, Indry, Kapka nebo Chňoupka. Do konferenčního sálu musí být slyšet i hlas Československa skutečného.

Za toto Československo promluvil nyní Josef Smrkovský. Otevřel tak novou politickou kapitolu. Bude třeba psát jí dále.

INTERVIEW S JOSEFEM SMRKOVSKÝM

Otázka: Nejdříve bych Vám chtěl položit několik otázek o životě v dnešním Československu. Samozřejmě nejprve o tom, jak žijete Vy osobně?

Odpověď: K spokojenosti je důvodů málo, k radosti žádné. Již dva roky jsem objektem takřka denních útoků v tisku, rozhlasu, televizi a na schůzích. Útočí se na moji politickou a osobní čest. Kdyby bylo používáno pravdivých informací, připustil bych, že je to kritika, byť jednostranná. Leč s pravdivými informacemi se nepracuje. A obrana proti nactiutrhání a pomluvám není žádná možná.

Žaloval jsem např. bývalého ředitele rozhlasu /pozn.red.-Chňoupka/ za šíření nepravdivých zpráv, které se mne týkaly. Soud moje svědky nepřipustil, ač to byli bývalí členové ÚV strany, odmítl vzít na vědomí oficiální stranické dokumenty, které se věci týkaly a mou žalobu zamítl s odůvodněním, že je to věc stranická a abych si ji tedy vyřídil na stranické půdě. A to přesto, že ona žalovaná tvrzení byla vysílána státním rozhlasem.

Stejně se vedlo i jiným, kteří žalovali rozhlas, Rudé právo či jiný orgán. Že jsem byl v r.1970 vyloučen z KSČ jsem se dověděl z článku redaktora v Rudém právu, kde o mně a jiných soudruzích psal jako o bývalých, ze strany vyloučených členech. Mně to ani osobně ani písemně nikdy sděleno nebylo. A tak nevíám ani kdy a který orgán mne ze strany vyloučil. Těžká choroba mi na minimum omezila možnost pohybu a řadu měsíců jsem trávil v nemocnici. Díky úsilí lékařů se stáv lepší, ale léčení potrvá ještě dlouho. A tak se můj současný život omezil na soukromí, na knihy, na uvažování. Každý společenský styk je limitován tím, že kdo se se mnou stýká riskuje existenční persekuci.

Otázka: Jak to vypadá s Vašimi někdejšími spolupracovníky nebo s lidmi stejných politických názorů?

Odpověď: Moji spolupracovníci byli všichni komunisté. Byli to vzdělaní lidé, odborníci. Politologové, ekonomové, historici, straníční pracovníci, odboráři a pod. Nikdo z nich dnes nevykonává povolání, k němuž má odborné vzdělání. Všichni pracují jako pomocní dělníci většinou na zmrzák zemiích pracích mimo Prahu. A to ještě mají být rádi, že práci sehnali. Jeden z nich, otec dvou dětí, za půl roku hledání zaměstnání navštívil 34 závodů, podniků a institucí, kde byla volná pracovní místa, ale byl vždy - po rozhodnutí tamní stranické organizace - odmítnut. Profesoři dělají topiče, skladníka, bývalí velvyslanci pracují jako vrátní, lékař dělá závozníka, novinář šoféra atd. atd.

To je osud inteligence a bývalých stranických a státních pracovníků, kteří se postavili r. 1968 za tehdejší politiku KSČ a odmítli schválit obsazení ČSSR vojsky některých členů Varšavské smlouvy. Neschválíš-li obsazení

své země vojsky jiných států, budeš bez chleba. Až budeš vyhladověn, až nebudeš mít dát co do úst, ty i tvá rodina, pak se skloníš, pak svůj názor změníš! Tak vypadá "principiální" boj proti těm, kteří mají názor na bývalé události jiný, než je dnešní názor oficiální.

Sociální bída, do níž jsou hnáni tito lidé, skoro vesměs komunisté, je násobena nesnesitelným nátlakem na vědomí a svědomí těchto soudruhů, aby řekli, že černé není černé, ale bílé a obráceně. Ti, kdož s ohledem na své děti a rodiny museli znásilnit své svědomí a přesvědčení, prožívají stud, mravní krizi a nenávidí ty, kteří je pokořili.

Otázka: Váš postoj k srpnu 1968 je dostatečně známý a nemusíme se jím tedy zabývat. V posledních měsících však čs. sdělovací prostředky začaly referovat o tom, že vojska Varšavské smlouvy pozvala do země řada čs. stranických a státních představitelů. Můžete to komentovat?

Odpověď: Uběhly už 3 roky od chvíle, kdy nám, předsednictvu ÚV KSČ, bylo oznámeno o půl dvanácté v noci, že zmíněná vojska překročila hranice naší země a že do šesté hodiny ránní naši zemi obsadí. Dokonce nikdo veřejně neřekl ani neuveřejnil v novinách, kdo, kteří lidé ono "pozvání" učinili. Mluví se i o členech Národního shromáždění, jehož jsem byl v té době předsedou. Krátce po 21. srpnu si předsednictvo NS vyžádalo od všech členů parlamentu, od všech poslanců a ministrů písemné místopřísežné prohlášení, zda někdo z nich vojska pozval. Všechny 296 poslanců /tolik jich v té době parlament měl/ dalo předsednictvu svá písemná prohlášení, že nikdo z nich nikoho, žádná vojska do ČSSR nezval. Toto prohlášení dali i ti dnešní členové předsednictva ÚV KSČ, kteří v r. 1968 byli poslanci NS. Od kdy nějaký stát, či skupina států posílá svá vojska na žádost "mnoha" neb "řady" lidí, bez vědomí vlády, parlamentu a dalších příslušných orgánů dotyčné země? Celá ta argumentace o "pozvání" je naivní povídání. Nikdo to nebere vážně, nikdo tomu nevěří. Že u nás byli i lidé, kteří si takový počin přáli, je jiná věc. A i by to podepsali. Takoví byli a jsou. Ale na jejich "pozvání" vojska nechodí. Přesto se toto zdůvodnění vojenské akce v ČSSR stává po řadě jiných verzí - verzí oficiální. Proč jsou však komunisté i nekomunisté v ČSSR nuceni, aby jeden vedle druhého prohlásili, že s vojenským obsazením země souhlasí a že to bylo spravedlivé? Chtějí zavléci do této hanby - byť dodatečně - celý národ, všechny lidi, aby v budoucnu opět mohli tvrdit, že "všichni jsme se mýlili, všichni jsme vinni" - jako se tak chtělo mluvit o černých letech padesátých.

Otázka: Dnešní vedení KSČ Vás mnohokrát označilo za pravicového oportunistu a renegáta. Jak Vy byste charakterizoval svůj dnešní politický postoj?

Odpověď: Pravicový oportunista, renegát, taková slova jsem slýchal již pře 40 lety. Tenkrát nás mladé lidi taková slova strašila. Dnes je vidím jako fráze, jako nadávky, jako veteš dogmatiků, kteří - v jednom případě - nedostatek argumentů a vědomostí nahrazují nadávkami a jiní, v druhém případě - těmito frázemi chtějí zamaskovat cíle jiné, než o kterých mluví. Mimoходом tato slova k nám byla impertována a v české řeči ani v mentalitě českých lidí nezdůvodněla. Jsou stále jen stranickou hantyrkou, dnes více než kdýkoli dříve

Kdo se vydal na cestu renegátství a oportunismu, to by vyžadovalo širší pojednání než je interview. Otázka by musela být rozšířena o řadu aspektů dalších, které zde jsou, nedají se zprovodit ze světa a nedají se také odbýt žádnými nadávkami a frázemi.

Jaký je můj dnešní politický postoj? Jako v r. 1968. Dnes však více zdůvodněný a jasnější než tenkrát. Nosná poučka, zásada, z níž vychází politika strany říká, že je u nás diktatura dělnické třídy, kterou za ní - dělnickou třídu - vykonává strang. A v praxi pak tato zásada je ještě zúžena na to, že tuto diktaturu za stranu vykonává placený aparát strany. Předsednictvo a sekretariát ÚV, tajemníci, aparát. Strana jako taková, členské masy a volené orgány, kromě předsednictva, jsou výkonnými orgány předsednictva.

Připustíme-li, že takové základní pojetí diktatury proletariátu, kterou za dělnickou třídu vykonává strang, mělo své zdůvodnění v etapě těsně po porážce kapitalismu a uchopení moci, pak to nemůže být trvalý stav existence již vyspělého socialistického státu. Za čtvrtstoletí socialistické ČSSR je náš lid lidem socialistickým, stojícím za tímto řádem jako takovým, a to ve své drtivé většině rozhodující většině. 6 či 7 procent občanů, kteří v ČSSR

byli zásadně proti socialismu jsou odpárci bez síly, bez možností i bez aktivního úsilí tento řád změnit. A taková zjištění o síle této politické kategorie občanů byla výsledkem všech zkoumání v r. 1968, kterých bylo mnoho. Aktivní jednotlivci, či malé skupiny těchto lidí byli bez masového vlivu.

Správu všech věcí, správu země i osudu občanů vykonává u nás stranicko státní aparát. Zda je to přesně na 100% neb "na 95%" na věci nic nemění. Kde je účast lidu - včetně samotné dělnické třídy - na spolurozhodování o jeho věcech? Na tvorbě politiky, na jejím provádění a kontrole? Jak se může projevit iniciativa pracujících? Jak se může projevit iniciativa inteligence, ekonomů, vědců, když pro jejich činnost dává "normy" odborně nekvalifikovaný byrokratický aparát? Kde jsou s o c i a l i s t i c k á občanská a lidská práva, jestliže i ta "přiděluje" aparát strany, nebo je odnímá občanům, kteří odmítají myslot tak, jak aparát a jeho vrchní vedení rozhodlo? atd. atd.

A to, že má být výsledek boje celých generací pracujících za osvobození své země a všech lidí? Kdo se zpronevěřil programu a cílům revoluce? Kdo je tím renegátem a oportunistou? Ve vztahu k historickému boji pracujících za nový, lidský řád, za řád socialistický? Nejsme to my, kteří jsme v r. 1968 usilovali o nápravu deformací a zvláště, o socialistickou demokracii a humánnost socialistického řádu, o otevření dveří pro pokrok a vědu do všech oblastí našeho národního života. není to ani náš lid, který v r. 1968 tak spontánně přijal novou politiku komunistů a ztotožnil se s ní.

Renegáty a oportunisty je nutno hledat někde jinde. My to nejsme!

Otázka: V čem vidíte hlavní rozdíl mezi Vaším stanoviskem a stanovisky dnešního stranického a státního vedení ČSSR?

Odpověď: V podstatě jsem to již řekl. Mám-li to shrnout v jedné větě, pak je to poměr k 21. srpnu a k otázce suverenity mezi komunistickými stranami a socialistickými státy, a je to poměr k otázce diktatury, resp. k socialistické demokracii, když se omezím na otázky hlavní.

Několika slovy bych se chtěl k tomu ještě vrátit:

Srpen 68 - že hrozila nebo dokonce u nás byla kontrarevoluce, je propagací výmysl. U nás nebylo takové síly, která by mohla odstranit komunistickou stranu od moci a přivodit zvrát společenského řádu. Bylo to stále kolem 90% občanů stojících spontánně za tehdejší politikou KSČ. Extrémní výstřelky některých novinářů nebo jiných autorů článků a projevů neměly ani vážný ohlas ani vliv na myšlení mas, třebaže hluku způsobily dost. Hlavní, rozhodující příčina vojenské intervence byl fakt, že začátkem září 68 se měl konat sjezd strany, který by schválil tehdejší politiku KSČ a vyřadil z rozhodování nositele politiky dřívější, předlednové. A tomu se muselo zabránit stůj co stůj, tedy i vojensky, když jiné prostředky po ruce nebyly. To byl důvod rozhodující, který určil i teraín pro vojenský zásah. To nijak nevylučuje i pohnutky další.

Jak se mohu smířit s tím, nebo dokonce to schvalovat, když svrchovanost lidu a národa, k němuž patřím, je pošlapána, znásilněna a to navíc lidu a národu socialistického, když jsou smeteny všechny normy vztahů mezi stranami a státy, když deklarace mezinárodního dělnického a komunistického hnutí o právech národů se proměnila ve značkaný papír?

Suverenita: kolik tu již bylo variací na to, jak poplést lidem hlavu, pokud jde o suverenitu. Občan, "muž z ulice", má noraální mozek a proto ví, že česká a slovenská země patří již 1.500 let Čechům a Slovákům a že v této zemi své věci, věci této země a jejího lidu mají spravovat a řídit Češi a Slováci. A přitom plnit řádně své smluvní závazky k spojencům a přátelům. Co to ale je "omezená suverenita", "třídní suverenita", "internacionalismu podřízená suverenita" a podobné floskule, podle nichž národ má přenechat svá nezcizitelná práva na určování svého osudu, osudu své země někomu jinému, byť to byl i spolek nejmilejší? Co to má společného se skutečným internacionalismem, se socialismem? Jestliže někdo "postupuje" tato práva, svrchovanost státu a lidu činitelům či jiným státům jiným, dává a rozdává něco, co není jeho. Žádné vedení strany, ani strana celá, ani vláda, ba ani žijící generace národa se nemůže vzdát svrchovanosti národa na správu své země ve prospěch jiného neboť všem nám dohromady byla svrchovanost naší země jen svěřena generací předcházející a my jsme pouze jejími dočasnými správci. Generace příští ji od nás převezme jako štafetu pro generaci další. Nelze proto rozdávat to, co je nezcizitelné.

K otázce diktatury či socialistické demokracie - o tom jsem již mluvil.

Otázka: Dr. Rudák, Alois Indra, Vasil Bilak a další často zdůrazňují, že jejich politický kurs byl jediné možný a správný. Byla po srpnu 68 podle Vašeho názoru nějaká jiná alternativa?

Odpověď: Byla, byť velmi ztížená. V Moskevském protokolu ze srpna 68, který jsme podepsali po obsazení naší země, je článek, který mluví o tom, že nám nebude bráněno pokračovat v polednové demokratické politice. Tak jsme i my po svém návratu do Prahy informovali stranu a lid. Leč neustálé sabotování a torpédování tohoto úsilí vyvolávalo latentní napětí v celé zemi, neboť lid cítil, že jeho politika je smrtelně ohrožena. Lid cítil dobře a stál jednotně za touto politikou. Tato nebyvalá jednota byla napadána a označena dokonce za jednotu falešnou. Jednota ve vedení strany, na místech nejvyšších a důsledný kurs této politiku provádět, byť s omezením a modifikacemi, a i disciplinovanější než před srpnem, mohla převést republiku přes všechna úskalí té doby a tehdejší situace. Jednota nahoře však nebyla a nebyl proto ani pevný kurs v politice. Zatímco část vedení strany stála nadále za polednovým kursem strany, druhá část se zahraniční pomocí přesedlala na jinou loď, která postupně měnila kurs až nakonec plula směrem opačným než byl kurs polednový.

Otázka: V poslední době proběhla v ČSSR řada politických procesů. Jde skutečně o návrat k situaci padesátých let?

Odpověď: Myslím, že ne. Přestože několik procesů již proběhlo a lidé jsou v žalářích i bez soudu.

V r. 1971 však není možné - myslím - pozatýkat desetitisíce lidí a posadit je do žalářů. Není možné vykonstruovat obvinění proti tisícům lidí a odsoudit je k tomu, aby ty výmysly podepsali a před "soudem" odrecitovali. Není ani možné desítky nevinných lidí popravit. Myslím, že to už možné není. Síla světového veřejného mínění a váha oficiálních slov států je dnes jiná, než před 20 léty. I síla, zkušenosti a informovanost mezinárodního komunistického hnutí jsou jiné.

Je však hrozná jen to, co bylo před 20 léty? Jiné věci a jiné metody hrozná nejsou? Hestliže v našem případě přes půl milionu členů strany ze strany buď bylo vyloučeno nebo vystoupilo pro nesouhlas s politikou a jsou pak existenčně ničení, zbaveni možnosti pracovat v tom, co jest jejich povoláním - což to není hrozná? A nejdě jen o tyto věci existenční. Jsou ještě jiné jako např. likvidace intelektuální činnosti, devastace školství a jiné.

Otázka: Jak byste stručně charakterizoval výsledky kursu Husákova vedení od dubna 1959 do dneška?

Odpověď: Po ty dva roky bylo veškeré úsilí vedení strany a podřízených institucí vynaloženo na likvidaci názorů, usnesení a výsledků politiky r. 68. Byly to dva roky negace. Vše bylo označeno za špatné, revizionistické a muselo být vymýceno, včetně lidí. A obsazení země vojsky paktu muselo být odsouhlaseno jako dar nebes.

Toto úsilí, které přerostlo ve slepý fanatismus a cynismus, spotřebovalo veškerou energii dnešní strany a jejího vedení a přivedlo stranu do izolace od lidí. Umrtvilo jejich činnost, devastovalo duši národa, uvrhlo je do letargie. Že život jde dál, že pracuje průmysl, doprava, zemědělství? Samozřejmě, že pracují. Vždycky a za každého režimu pracují, neboť na tom závisí udržení života lidí. Ale jak pracují? Protože lidé nepovažují nynější politiku za svoji, chovají se podle toho. Ta část lidu, která tuto politiku za svou považuje představuje sotva více než 10 % obyvatelstva. Příští čas ověří a vydá svědectví, zda tomu je či bylo jinak. Soudím, že ne. Úsilí propagandistů na tom nemůže nic změnit a jen lidi dráždí a vyvolává jejich hněv.

Otázka: Chtěl byste se vyjádřit k tomu, co podle Vašeho názoru přinesl pro KSČ a ČSSR XIV. sjezd?

Odpověď: Nic pozitivního. Úspěchy v budovatelské práci, v ekonomice budou pracně, pozalé, nepronikavé. Když masy lidu a jeho inteligence byly zneuctěny a od všeho odehnány, těžko od nich čekat iniciativu a pracovní úsilí. To se spolu srovnává tak, jako voda s ohněm. Jedno ničí druhé a bez lidu se nikdy nic velkého nedokázalo. O tom se dnešní vedení strany a jeho poradci ještě přesvědčí, když ignorují zkušenosti minulosti.

Otázka: Historie ČSSR ovšem XIV. sjezdem nekončí. Předpokládám, že člověk Vašich politických názorů je historicky optimista. Máte pro svůj optimismus kromě těch důvodů, které vyplývají z dějinného vývoje nějaké specificky československé důvody?

Odpověď: Historie Československa XIV. sjezdem nekončí. Ale také nezačíná ani příchodem těch či oněch vůdců. Mnoho sjezdů již bylo a ještě bude. Stejně tak vůdců.

Když před 2. světovou válkou kolem naší země rostl fašismus, lid Československa se tomu jevu a té tyranii ubránil a nepodleh. Jen hrubá převaha sil a mnichovská zrada jej zdolaly.

Když Hitler přepadl Sovětský svaz, nedostal za spojence do té špinavé války ani jednoho českého vojáka.

Pro socialismus v naší zemi se rozhodl náš lid ze své svobodné vůle a považuje jej za svou věc.

V r. 68 tak spontánně a v takové drtivé většině přijal program komunistické strany, program demokratického socialismu, že KSČ nikdy před tím takovou přirozenou autoritu a sílu neměla. A tento vztah k programu r. 1968 si náš lid uchoval. Žije v přesvědčení, že dnešní čas pomine, že dojde k revizi stanoviska spojenců k politice naší strany v r. 1968, k revizi stanoviska k 21. srpnu a že tím dojde ke skutečné normalizaci vztahu ČSSR k ostatním zemím Varšavského paktu, především vztahu se SSSR, které jsou nenormální. Československý lid a čs. republika nejsou tak bezvýznamnými činiteli na mapě Evropy, aby nemusely být respektovány. Ani spojencům a sousedům nemůže být a nemělo by být trvale lhostejné, že tento lid a tato země byli násilím vehnáni a stále více jsou zatlačováni do opozice a do stavu touhy po svobodě. Ten "klid" u nás je aktivní. Náš lid je jako lékař, který stráží nemocného pacienta, připravený k okamžitému zásahu a akci, kdyby nastala krize. To je stav, který nikdo nemusí organizovat. Takový je.

Otázka: Pokrokové hnutí v Československu je součástí světového pokrokového hnutí. Co by podle Vašeho názoru měly světové síly pokroku dělat pro skutečné zlepšení situace ve Vaší zemi?

Odpověď: Především nepřipustit, aby byla kolem naší země spuštěna opona. Vědět, co se u nás děje. Věci, které se dají dělat a dělají se za oponou, nedají se provádět na otevřené scéně. To byl a je faktor velkého významu a je to internacionálistický v praxi.

Avšak za jeden z kardinálních problémů nejen našeho, avšak celého mezinárodního dělnického a komunistického hnutí považují 21. srpen 1968, vojenské obsazení naší země vojsky pěti členů Varšavské smlouvy, které stále trvá. Je to bariéra navalená do cesty nejen socialismu v ČSSR, ale celému mezinárodnímu hnutí. Náš lid neuzná nikdy to, co se stalo, nesmíří se s tím, byť by denně musel zvedat ruce pro děkovné rezoluce a dopisy za tu "bratrskou pomoc". Kdo si myslí opak, žije v iluzích. Je odpovědné hledat z toho východisko, narovnání a usmíření. Takové, kde nebude ani vítězů, ani poražených. Kde s lidem Československa bude jednáno jako s lidem a národem svrchovaným a rovnoprávným. Kde nebude nucen přijmout verzi o "kontrarevoluci" v r. 1968, která nebyla. O tom přemýšlet a jednat, hledat schůdnou cestu, východisko - to by mělo být starostí všech bratrských stran. Není to jenom věc naše.

Že je to iluze? Kdo si to myslí, resignuje na možnost existence skutečných komunistických vztahů mezi stranami a socialistickými státy - a tím na možnost jejich vítězství.

Věc naše je věcí všech.

OHLASY NA ROZHOVOR J. SARKOVSKÉHO / z říjnového čísla/

Ohlasy u nás známé a důležitější než policejtské jsou ohlasy čtenářů. Je jich u nás již mnoho, protože málokterý dokument je neb byl u nás v poslední době tak rozepisovaný, čtený a schvalovaný. Rozhovor J. Sarkovského proběhl celým světem a přestože v něm český politik nijak neskrývá svůj základní životní postoj, byl bojkotován pouze oficiálním tiskem socialistických zemí. "apř. německá televize ho uveřejnila celý za doprovodu záběrů z r. 1968 a pozdější doby. Tiskujeme dnes názory Davida Lajoly, šéfredaktora listu *Vie Nuove-Giorni* poslanecké italského parlamentu a člena ÚV IKS. v úvodu k interview mimo jiné napsal:

" Publikování interview se Sarkovským, jedním z uznávaných bojovníků evropského hnutí odporu a z nejspolehlivějších obhájců svobody, který platil celý svůj život za obranu ideálů svobody a socialismu, jsme my, z časopisu *Giorni-Vie Nuove*, týdeníku italské levice, nezamýšleli udělat novinářskou senzaci."

" Prožívali jsme čs. drama hodinu za hodinou se stejnou úzkostí a zaujatostí jako čs. pracující, kteří v něm byli hlavními osobami a oběťmi. Od oněch dnů "pražského jara" a "socialismu s lidskou tvář" pokračujeme v hlubokém zkoumání situace, abychom se dobrali až ke kořenům motivů, které vedly státy Varšavské smlouvy k intervenci vojenskými jednotkami, zkoumáme jeden po druhém, diskutujeme pokojně s těmi, kteří ospravedlňují okupaci jako nutnost k záchraně socialismu právě tak jako s těmi, kdo ospravedlňují SSSR tím, že se nemůže nikdy mýlit. Čím více jsme se snažili analyzovat tehdejší fakta, elán pracujících, nové formování stran do pluralismu politického života, který se začal stávat reálným, nadšení mládeže, vůli pracujících po účasti na řízení, i fakta pozdější, novou správnou politiku uvolnění vůči západnímu Německu, která se naopak v dramatických dnech stala jedním z nejvážnějších obvinění vůči Československu, vyloučení mnoha pracujících z politických, kulturních, odborových orgánů a také úsilí za vytvoření ovzduší normalizace, která by nebyla jen policejní a vojenská, tím více jsme docházeli k přesvědčení, že k tomuto dramatu nemělo dojít právě proto, aby se bránil socialismus a svoboda, jejichž nejvyšším výrazem má být socialistická společnost."

" Již před mnoha léty všechny revoluční strany počínaje SSSR a Čínou, začaly uznávat a schvalovat, že grandiózní vývoj socialismu na stále větším prostoru zemí vedených komunisty, dává výslovné právo a moc každé straně nezávisle vypracovat vlastní generální politickou linii podle podmínek a potřeb vlastního národa. Proto se pro posílení proletářského internacionalismu a solidarity mezi stranami rozvíjela výměna názorů v bilaterálních vztazích bez nutnosti existence jednoho centra nebo vedoucí strany či země. Základem tu bylo jasné vědomí nutnosti hledat nový výraz jednoty v různosti."

" Nejvyšším požadavkem bylo rozvíjení a udržení jednotného antiimperialistického hnutí a pokračování v boji pracujících všech kontinentů proti vykořisťování člověka člověkem, za demokracii, za skutečnou svobodu a tudíž za dosažení socialismu svobodných lidí."

" Kdyžkoli byly upuštěny tyto zásady, pokazily se i vztahy mezi stranami, státy, boj lidí za osvobození se stal mnohem nesnadnějším, protichůdnějším, pokrouceným, došlo k vážným událostem československým, sovětsko-čínským, polským. Dokonce poprava tajemníka KS Sudánu a předsedy odborů neposkvrnila hanbou jen ty, kdo zradili vlastní lid a hnutí za osvobození, ale poskvrnila i prestiž těch zemí, které, i když pomáhají Sudánu, nedokázaly tomu zabránit a dokonce ani tak velká země a velká strana jako je čínská ve stínu šibenic si vyměnovala poselství a delegace s vládou katů."

Právě po tom všem nabývají slova Sarkovského ještě většího významu politického, humanitního, sociálního, revolučního."

" Je potřeba mít odvahu přepracovat mrtvou linii, jak ukázal velký maďarský myslitel a filosof Lukacz, za překonání veškerého dogmatismu. To je také cesta akce, kterou naznačilo Jaltské memorandum Palmira Togliatiho a které je v podstatě cestou všech, kteří věří ve svobodu a socialismus. Pro tyto úvahy považujeme Sarkovského vystoupení za hodnotné, podnětné, i když dramatické a palčivé a jsme připraveni poskytnout interview současným vedoucím strany a státu v ČSSR

Jeho vystoupení se neobrací jen na organizované síly, země, strany, ale ke každému z nás, ke každému, kdo si zvolil revoluční cestu za svobodu a za společnost spravedlivější a lidštější."

Po útoku Rudého práva na Sarkovského odpověděl David Lajola ve svém listě 6.10.1971 v komentáři "Odpověď Sarkovského a naše". Vyjímáme z něj:

"Interviewem se zabývalo také Rudé právo. To, co jsme si přečetli v pražském deníku nás nejen rozesmutnilo, ale i rozhořčilo, protože vyznívá jako odmítnutí jakékoliv diskuse a jakékoliv dialektiky a místo toho staví urážky a pomluvy. Sarkovský je označen v tomto článku za "odpadlíka", který "se vědomě prodává nepříteli", a který "předstírá, že je komunistou, zatímco pomáhá antikomunismu", který "je člověkem politiky dvojí tváře". Interview, se kterým Rudé právo své čtenáře neseznámilo, operuje tak vážnými a průkaznými argumenty jako např.: "směs lží podobných těm, které antikomunistická centra házejí na naši vlast".

Nemůžeme začít polemiku proti neexistujícím argumentům. Urážky a neodůvodněná obvinění se zhroutí samy. Spíše bychom chtěli se vši upřímností ujistit, že si nedejme jakékoliv výčitky za to, že jsme poskytli pohostinství starému protinacistickému bojovníku, který se i později podrobil vězení místo schvalování politiky pronásledování, která vedla až k oslavování nízkých procesů, k rozsudkům smrti nad nevinnými soudruhy a později k rehabilitacím, protože pravda, tam, kde si lid zvolil socialismus, nevyhnutelně končí triumfem."

"Právě proto, že Sarkovský svěřil svůj interview tomuto týdeníku skutečně italské levice, určitě "nepřešel k nepříteli". Interview Sarkovského ostatně jen opakuje mínění vyjádřená, zapsaná a schválená nejen Chruščovem, ale vrcholným sjezdem KSSS a skutečná fakta, která různě hodnotí samostatně komunistické strany světa. Jedny zásady, které patří k základům socialismu a týkají se svobody, autonomie každé strany, nezávislosti a suverenity každé země bez možnosti cizích zásahů.

Ono historické období chtělo zahladit nelidské a tudíž nesocialistické procesy a rozsudky stejně jako materiální a morální persekuci, proti níž navrhovali odlišné náměty a chtěli je nechat rozvíjet podle dialektiky, která je základem politického života každé socialistické země.

Sarkovský a jeho soudruzi se snažili vytvořit stranu jako hlavní jednatelku politického života, žádající od svých spolubojovníků i širokých mas aktivní spoluúčast při řízení a rozhodování. Je to dezertér, zrada? Jestliže v těchto dnech uznal generální tajemník KSSS za své návštěvy v Jugoslávii, že mohou existovat různé cesty k socialismu, je i on zrádcem a odpadlíkem, jako jim byl před časem Togliatti v Jaltském memorandu, nebo Kádár a Gierek, kteří usilují o aktivizaci svých stran a o utužování svých svazků s lidem, o vytvoření skutečné socialistické demokracie?

Sarkovský i při této příležitosti dokazuje, že jeho víra v socialismus je neotřesitelná. Je to odpověď nejdůstojnější. S menší odvahou nebo s menšími nebo dokonce vůbec žádnými zásluhami i my odpovídáme stejným způsobem, věříme více než dříve ve schopnost italských pracujících, ve způsobilost italské levice vybudovat socialismus, ano pánové, socialismus s lidskou tváří, který je jediným socialismem Marxe a Lenina.

Russelova nadace k vyslýchání Sarkovského

Timesy z 2.10.71. uveřejnily dopis podepsaný Kenem Costesem a Chisem Farleym z mírové nadace Bertranda Russela: "Zpráva, že pan Sarkovský byl poté, co poskytl odvážný interview, který jste uveřejnili tento měsíc, vyslýchán čs. bezpečností, je velmi znepokojující. Letos před časem jsme se pokoušeli poslat malou komisi významných socialistů do Prahy, aby pohovořili s p. Sarkovským, Dubčekem a Krieglem o současné politické situaci v Československu.

V této komisi byli prof. Neam Chensky, prof. Eric Hobebaum, Christopher Hill, Lawrence Daly, aurice Dobb, Raymond Williams. Čs. úřady všem těmto lidem odmítly víza s tím, že "návštěva je "v této době nevhodná". Později po našich opakovaných stížnostech nám vysvětlil nižší úředník čs. vyslanectví, že chtějí-li pánové navštívit zemi jako soukromníci, bez záruky, že se setkají s kýmkoliv podle svého výběru, a ne jako "komise", mohou víza dostat. Při jednání s čs.

úřady nám bylo sděleno, že si "p. Dubček možná nebude přát s námi mluvit". Odpověděli jsme písemně, že bychom si rádi ověřili, zda si p. Dubček přeje nebo nepřeje nás přijmout, sdělí-li nám čs. úřady jeho adresu. Po mnoho týdnů zůstávala naše žádost bez odpovědi. Když jsme se obrátili přímo na čs. velvyslance, neodpovídal. Jakým právem udržují dnešní vládcí Československa své nejlepší a nejváženější lidi bez spojení se světem, upírají jim právo setkat se dokonce se sociakisty a komunisty s mezinárodní pověstí?"

Přední britští vědci se vyslovili k vyšetřování českých historiků, kteří mají být souzeni za sestavení tzv. Černé knihy. Jejich dopis uveřejnily Time-sy: "Sire, 21. května jste uveřejnil a redakčně rozšířil dopis od p. A.J.P. Taylora a prof. H.R. Trever-Ropera, týkající se čs. historiků dr. Milana Otáhal a dr. Viléma Prečana, kteří mají být v Praze souzeni na základě obvinění pro pobuřování. Podkladem pro toto obvinění byla jejich účast na shromažďování dokumentárních důkazů a svědectví očitých svědků o čs. krizi v srpnu 1968 a za publikování tohoto materiálu Historickým ústavem ČSAV.

Anglický čtenář si může o charakteru inkriminovaného díla udělat vlastní úsudek, neboť jeho první verze vyšla v příkladu "The Czech Black Book". I když autoři nepochybně sdíleli pocitu všiny čs. lidu k sovětskému činu, upustili od komentáře a nechali mluvit jenom fakta. Je ironií, že pouhý historický záznam zahraniční intervence v Československu má být nyní vydáván za pobuřování proti ČSSR. Dr. Otáhal a dr. Prečan byli již, jako mnozí čs. učenici, potrestáni za svoji reakci na události r. 68 propuštěním z akademických pracovišť a znemožněním vědecké činnosti. Toto potrestání se zdálo zcela neúměrné proviněním. Současně mohla čs. vláda tímto postupem ohrozit pouze sebe a svoji pověst v zahraničí. Proto se nabízela naděje, že odvolání bude jenom přechodné a že po určité době budou potrestání vedci opět uvedeni do svých funkcí nebo že jim bude povoleno aspoň učit a bádát na jiných přiměřených místech. Proces s dr. Otáhalem a jeho kolegy by ztížil možnost setrvávat v takových nadějích. Musel by také vyvolat obavy o budoucnost všech, kteří nemohou předstírat stud za svou odvahu a čestnost v r. 68. Dr. Husák úzce spolupracoval s dr. Prečanem na historii Slovenského národního povstání a musí tak jako každý jiný chápat nesmyslnost obvinění, která byla proti němu vznesena. Ze své nedávné zkušenosti zná také muka neoprávněného věznění. Žádáme naléhavě jeho i čs. vládu, aby zvažila velmi pečlivě, zda by nebylo k jejímu prospěchu, upustit od činu, které vědci nejhráznějších přesvědčení mohou považovat jediné za kruté a nespravedlivé. S úctou.

Raymond Carr, Max Beloff, Isaiah Berlin, Robert Blake, F.I. Garste, A.C. Crombie, Herbert Hart, R.M. Hartwell, J. Jell, P. Mathias, L. Shapire, Ch. Seton-Watson, R.W. Southern, G. Buchdahl, G.H.S. Buschnell, C.R. Cheney, C.R. Elton, M. Fortes, M. Hesse, M. Jaffe, P. Laslett, E.R. Lesch, L.R. Lewiter, J.H. Pumb, M.M. Postan, E.G. Rupp, Ch. Wilson, St. Anthony's College Oxford.

K výročí jedné smlouvy

18. 10. 1968 byla podepsána smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR, která dovršila celou řadu smluv pochybné platnosti. Vynechme všechny ostatní názory a všimněme si toho, jak platné jsou tyto smlouvy v souladu s oficiální sovětskou mezinárodně právní doktrinou.

Prof. Krylov, autor Sovětského diplomatického slovníku, vydaného v 50. letech se vyjadřuje o smlouvách uzavřených pod nátlakem takto: "Princip, že státy plní upřímně své závazky, je samozřejmě použitelný jen tam, kde byly dohody uzavřeny svobodně rovnocennými smluvními partnery. Nejsou-li tyto podmínky dodrženy, smlouva slouží jen jako pláštík k donucení a zotročení. Ustanovení soukromého práva, podle něhož jsou neplatné ty smlouvy, kterých bylo dosaženo násilím, lze zákonitě aplikovat i na mezinárodní právo vyhledávající za "nezákonné smlouvy, uzavřené pod hrozbou, z obavy nebo při nezákonném použití síly". /Přijato v r. 1966 s podporou sovětského delegáta; viz výroční zpráva komise pro mezinárodní právo, sv. I., str. 35/ Sovětský delegát tehdy podpořil zprávu zpravodaje komise, který řekl: "Komise uznala za rozhodující, aby takové smlouvy byly od samého začátku považovány za neplatné. To umožní dotyčnému státu, aby přijal rozhodnutí o dalším osudu takto uzavřených smluv z pozice úplné právní rovnocennosti s jiným státem a aby po

pominutí násilného stavu rozhodl, zda zachovává závazky, nebo některé z nich, učiněné pod hrozbou nebo při použití ~~míky~~ násilí." /Str. 268-269 téže výroční zprávy./ SSSR vždy odsuzoval násilí, již na konferenci 1963. v nótě všem vládám z 13.12.1963 vláda SSSR píše: "Území státu nesmí být ani dočasně, přímo nebo nepřímo objektem vpádu, agrese, jakékoli okupace nebo jiných násilných opatření ze strany jiných států, ať k tomu mohou být jakékoli pohnutky rázu ~~politického~~ politického, ekonomického, strategického, zahraničního nebo jiného./

Lze ovšem namítnout, že 21. srpna 1968 šlo o vyžádanou pomoc. Připomeňme si proto ještě cviky sovětského delegáta v OSN Malika, když vysvětloval vpád vojsk do ČSSR Radě bezpečnosti. Nejprve takto: "Vojenské jednotky socialistických zemí vstoupily na území ČSSR na přímou žádost vlády tohoto státu, která spojenecké vlády požádala o pomoc včetně pomoci ozbrojenými silami.....". V dalším vystoupení Malik "upřesňoval", že šlo o "zákonné představitelce země - skupinu složenou z členů vlády, ÚV KSČ a parlamentu". Mezi tím ovšem vyšlo najevo, že se Malik v tomto vysvětlování mýlil a bylo by tedy asi na místě, kdyby SSSR potvrdil poučky své mezinárodně právní doktriny v praxi. Nebo je snad tento názor antisocialistický a antisovětský?

Jaroslav Seifert, největší žijící český básník se dožil 70 let. Ačkoli je již dlouho těžce nemocen, neztratil nic ze svého umění a neztratil také nic ze své statečnosti, s níž trvá na svém životním názoru, který byl vždy jen demokratický a socialistický. Ani pod nátlakem neodstoupil ze své funkce předsedy Svazu českých spisovatelů, protože se do ní ne zvolil sám, ale zvolili ho spisovatelé. A ti ho odmítli odvolat. Musel přijít dekret ministra vnitra o nepovoleném Svazu českých spisovatelů a dekret ministra kultury Brůžka, kterým jmenoval přípravný výbor nového svazu. Ale žádný nový svaz ~~tz~~ zatím nevznikl. A Jaroslav Seifert ví, a spolu s ním my všichni, že jednou bude možno i v souvislosti s jeho jménem položit otázku podobnou onomu: "A víte jak se jmenoval ministr kultury za Bacheva absolutismu?" Je ostatně pravděpodobné, že jméno dnešního ministra kultury by se většině lidí nevybavilo ani dnes, kdy je ještě v úřadě. Nemusí nám vadit, že režim se tyto sedmdesátiny téměř neodvážil připomenout, s výjimkou J. Hájka v Tvorbě, ale to je jiná kapitola. Oslavili je důstojně čeští spisovatelé, které neopustil a kteří neopustili jeho. Věnovali mu Sborník svých nových prací, do kterého přispělo více než 6 desítek literárních tvůrců. Seifertovo dílo literární není třeba u nás nikomu, kdo se kdy zajímal o literaturu, připomínat.

Lois Aragon, francouzský spisovatel a člen ÚV FKS, věnoval Seifertovým narozeninám polovinu čísla svého týdeníku Les Lettres Francaises a navrhl Seiferta na Nobelovu cenu za literaturu na rok 1971.

Jaromír Hrbek, bývalý ministr školství, neztratil v červenci 1971 jenom ministerské křeslo, ale také proces se Spiglem, na který podal r.1969 žalobu hamburského soudu. Cítil se dotčen tím, že Spiegel napsal, jak dobře vycházel s gestapem v Plzni za války a jak si dal po válce přidělit vilu a auto. 12.7. 1971 hamburský soud odmítl projednávat Hrbkovu žalobu s odůvodněním, že tvrzení o dobrých kontaktech s gestapáky nelze při jeho dnešním členství v KSČ považovat za obvinění z kolborace. Také Hrbkův protest proti tomu, že ho Spiegel líčí jako "kulatého" doktora odmítl soud s odkazem na Hrbkovu fotografii, z níž je zřejmé, že není štíhlý. Soud nepřijal argument ve věci zabaveného auta, protože přidělení věci oficiálně zabavených státům se nemůže dotýkat jeho cti. Soud odmítl i poslední argument, podle něhož se Hrbek cítil dotčen tvrzením Spiegelu, že se již v r. 1945 chtěl stát ministrem. Tvrzení, že se někdo chce stát ministrem není urážka. Navíc to, že se později ministrem stal, dokazuje, že v něm musela již dříve vůle stát se ministrem být.

Oldřich Černík, ministerský předseda v letech 1968-1969 pracuje ve výzkumném ústavu v Praze 1, Perlova ul. Jednou ráno zjistil, že jeho pracovní stůl v noci někdo otevřel a odnesl všechny písemnosti. Protože byl takto postižen jen jeho stůl, ohlásil vykradení policii. Počátkem října byl předvolán v této věci k výsledku do Ruzyně. Řká se, že Stb našla novou metodu jak rozšířit okruh vyslýchaných politiků r. 1968.